

AZADLIQ TƏŞNƏSİ...

Azərbaycan Cümhuriyyəti 1920-ci ildə ruslar tərəfindən işğal edildikdən sonra ölkədə qurulan yeni rejimə qarşı 15 ildən çox müddətdə müxtəlif üsyanlar baş verdi. 28 aprel faciəsindən bir ay keçməmiş Gəncədə baş verən dirəniş bu üsyanların ən mühümüdür. Sonrakı illərdə də yeni hökumətlə barışmayan qüvvələr tez-tez müstəqilliklə bağlı tələblər səsləndirirdilər. Lakin 1937-ci il qırğını, ardınca II Dünya müharibəsinin başlanması tədricən etirazların səngiməsinə səbəb oldu. 1950-ci illər müharibədən sonrakı durğunluq dövrü olduğu üçün növbəti etiraz işartıları 1960-80-ci illər arasında müşahidə olunmağa başladı. Amma budəfəki etirazlar açıq deyildi, müxtəlif ziyalılar, gənclər arasında kiçik qruplar şəklində, bəzi hallarda isə fərdlər şəklində gizlicə azadlıq ideyaları yayılır, bunun üçün kiçik də olsa, işlər görülürdü. Çünki hələ ki SSRİ dünyanın əsas iki dövlətindən biri idi, 1980-lərin sonları ilə müqayisədə açıq qarşıdurma böyük risk tələb edirdi.

Buna baxmayaraq 1970-ci illərdə yeni gənclik artıq Azərbaycanın müstəqilliyi barədə düşünürdü. Belə gənclərdən biri də **Nofəl Tahirzadə** idi.

***

Mənə görə, Azərbaycanın şər imperiyasından xilas və bugünkü müstəqil dövlətimizin qurulması yolunda çarpışmış hər kəsin yaddaşlarında yaşadılması və xalqımıza tanidilməsi vacibdir. Bu baxımdan qısa həyatını azad Azərbaycan uğrunda mübarizəyə həsr etmiş Nofəl

Nofel Tahirzade

Tahirzadə haqqında yazmaqı həm çox gərəkli, həm də savab sayıram.

Nofəl Tahirzadə kimdir?

Nofəl Tahirzadə 5 sentyabr 1955-ci ildə Qəbələnin Xırxatla kəndində doğulub. 1972-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra o zamanı Əcəmi adına Azərbaycan İnşaat mühəndisləri İnstitutunun memarlıq fakültəsinə daxil olub. 1977-ci ildə üç tələbə yoldaşı ilə birgə təyinatla Rusiyaya-Mordoviyanın mərkəzi Saransk şəhərinə göndərilib və orada "Mordovskqrajdanproyek" layihə institutunda işləməyə başlayıb.

Lakin elə burada faciəli şəkildə həlak olub.

Böyük qardaşı professor Ədalət Tahirzadə onun haqqında yazır: "Məzuniyyət götürüb evə gəlməyinə bir neçə gün qalmış – 6 avqust 1978-ci ildə dəhşətli faciə baş verdi – Nofəl Saranskda bir göldə çimərkən müəmmalı şəkildə boğularaq həlak oldu!.."

Müəllif qardaşının təsadüfən öldüyünə inanmadığını yazır, səbəb kimi bunları göstərir: "Birincisi, o, Saranska gedənədək üzməyi yaxşı bacarırdı. İstər Azərbaycanda, istərsə də, başqa yerlərdə olarkən çay və göllərdə çimərdi. İkincisi, həmin göldə bu vaxtadək bir neçə dəfə olmuşdu, ancaq heç bir hadisə baş verməmişdi. Niyə bu hadisə məhz evə gəlmək ərafəsində oldu? Üçüncüsü, tutalım ki, Nofəl suda batmış, bəs onun sahildəki yoldaşları niyə köməyə gəlməyib? Bu işdə fərd olaraq kimsəni suçlamıram, ancaq məndə qəti əminlik var ki, bu işi törədən Sovet DTK-sı olub".

Ə.Tahirzadə bununla bağlı əlində bir fakt olmadığını bildirməklə yanaşı, N.Tahirzadənin gördüyü işlərin bu hadisəyə rəvac verə biləcəyini qeyd edir.

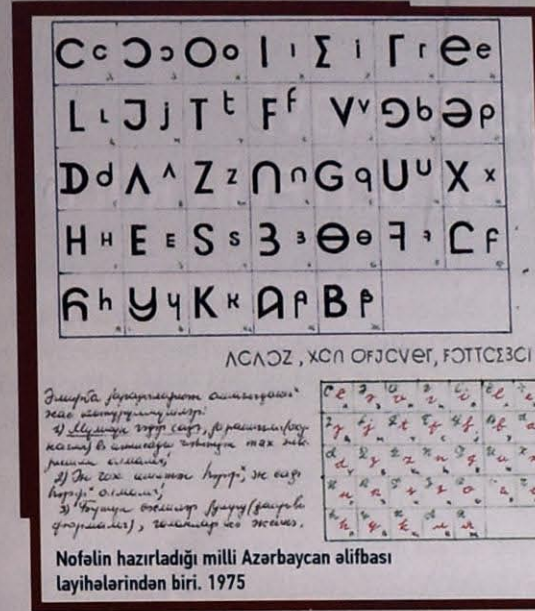
Avqustun 11-də Nofəlin cənəzəsi evinə gətirilir, dədə-baba qəbiristanlığında dəfn edilir.

Nofəl nə etmişdi?

Şübhəsiz ki, əldə faktlar yoxsa da, ortaya haqlı sual çıxır. Nofəl öldürülməsinə səbəb olan hansı işləri görmüşdü? Bu baxımdan onun 23 yaşına qədər etdikləri işləri nəzərdən keçirək.

N.Tahirzadə rəssam idi – "Tələbə otağı" (1973), "Memar Əcəmi", "Otçalan oğlan" (1974), "Azadlıq!!!" (1975), "Gözəllik" (1976) kimi tabloların müəllifidir.

N.Tahirzadə memar idi – Kim bilir bəlkə də sağ qalsaydı, imzasından indi də danışacağımız mühüm layihələrin müəllifi olacaqdı. Ə.Tahirzadə yazır ki, Nofəl memarlığa 800 yerlik kinoteatr binasını layihələndirməklə başlamışdı: "Bizə deyilənə görə, Saransk şəhərində onun layihəsi üzrə bir neçə memarlıq işi istifadəyə verilib".

N.Tahirzadə yazıçı idi – 1975-76-cı illərdə yazdığı "Babək" povesti onun örnək aldığı qəhrəmandan bəhs edir.

N.Tahirzadə tarixçi idi – Azərbaycanın hərbi tarixini öyrənir, öyrəndiklərini yaradıcılığının müxtəlif sahələrində tətbiq etməyə çalışırdı. Məsələn, 1976-cı ildə "Azərbaycan Səfəvilər imperiyası" adlı xəritə üzərindəki işini tamamlamışdı. Ə.Tahirzadə bu barədə yazır: "Xəritəşünaslıq baxımından həvəskar işi sayıla bilsə də, elmi cəhətdən yanaşdıqda əsər çox dəyərlidir. Nəzərə alsaq ki, o vaxt nəinki buna bənzər bir xəritə mövcud deyildi, hətta Səfəvilər dövlətinə aid monumental əsərlər də (məs; Oqtay Əfəndiyevin və b.) nəşr olunmamışdı, Nofəlin xəritəsinin dəyəri daha da artar".

Nofəlin 1976-cı ildə çəkdiyi ikinci xəritədə isə Azərbaycanın tarixi əraziləri təsvir edilib.

Bu məsələlər yazılarında da öz əksini tapırdı. Məsələn, 1975-ci ildə yazdığı "Müstəqillik – bu, yalandır!" adlı qeydlərində bildirir: "Azadlıq insana verilmir, onu zorla qazanırlar. Biz öz azadlığımızı, müstəqilliyimizi özümüz qazanacağıq".

Necə ki, 16 il sonra bu hadisə baş verdi.

Və ya "28 tayfa və Azərbaycan" adlı məqaləsində yazır: "Azərbaycan öz dilini, mədəniyyətini qoruyur. Azərbaycan yaşayır! O, diz çökməyəcək! Artıq Azərbaycanın yeni nəslini öz dostunu və düşməni tanıyır. Artıq onu köhnəlib çeynənmiş sərsəm ideyalarla tovlamaq, diqqətini yayındırmaq mümkün deyildir. Azərbaycanın bu gənc nəslini öz parçalanmış vətəni birləşdirəcək və yeni, müstəqil Azərbaycan yaradacaq. Azadlıq verilmir, onu qazanırlar!".

Əlifba təklifi, bayraq və gerb eskizləri

N.Tahirzadə Azərbaycan ziyalılarının bir çoxu kimi əlifba islahatı təklifi də hazırlamışdı. 1977-ci ildə o 33 hərfdən ibarət əlifbasını tamam etmişdi. Əlifbanı hazırlamaqda əsas məqsədi qonşular kimi azərbaycanlıların da özünəməxsus əlifbasının olması idi.

Nofəl həmçinin müstəqil Azərbaycan üçün bayraq və gerb eskizləri də çəkib. Bayrağın forması belədir: Ortada daire içərisində "A" hərfi

("Azərbaycan" sözünün ilk hərfi") yazılıb, daire günəş şüaları ilə əhatələnib. Yuxarı sol küncdə isə Azərbaycanın gerbi verilib.

Gerb isə 3 hissədən ibarətdir: 1) Yuxarı hissə – "A" hərfi, iki tərəfində od. 2) Orta hissə– kitab-yarı açılmış formada. 3) Aşağı hissə – yarımgünəş (yuxarı hissənin əksi formasında) və qırağı haşiyə (xətlə).

Ordu layihələri

“Nofəl Tahirzadə 20 yaşında ikən müstəqil Azərbaycan ordusunun hərbi qərargahının sxemini çəkib. Həmçinin milli əsgər və zabitlərin geyim forması və poqonunun necə olmasını da göstərib. O, ordu ilə bağlı eskizlərində sovetin beşguşəli ulduz sxemindən imtina edərək, üçbucaq ulduz formalarından istifadə edib.

Nofəlin atası Şərif Tahirli yazısında qeyd edir ki, 1969-cu ildə SSRİ ilə Çin arasında Damansk adası uğrunda gedən müharibə zamanı orada həlak olmuş azərbaycanlı, qəhrəman hərbiçisi Tofiq Abbasovun adı dillərdə dolayırdı. Nofəlin düzəlttdiyi ilk büstlərdən biri onun idi.

Ə.Tahirzadə Nofəlin şəxsi kitabxanasındakı hərbi əid kitabların uzun siyahısını da təqdim edib. Bütün bunlar göstərir ki, N.Tahirzadə hərbi tariximizi öyrənməklə yanaşı, müstəqil Azərbaycanın hərbi vəziyyətini də indidən təsəvvür edirdi, bunun üçün yaradıcılığını ortaya qoyurdu.

Dillə bağlı düşüncələri

"Müstəqillik – bu, yalandır!" adlı məqaləsində N.Tahirzadə yazır: "Partiyamızın mehriban atalıq qayğısı sayəsində rus dili azərbaycanlıların "ikinci ana dili" olmuşdur! Mənə belə gəlir ki, ana dili yeganə olur və mənimki Azərbaycan dilidir!".

"Nofəl Tahirzadə – Müstəqil Azərbaycan Dövləti uğrunda mücahid" kitabında Nofəlin məktəb illəri, kənddə keçirdiyi günlər, qardaşına yazdığı məktublarla tanış oluruq. Qohumlarının xatirələri göstərir ki, onun düşüncələri ilə yaradıcılığı arasında ümumi bir paralellik var.

Belə görünür ki, N.Tahirzadə müstəqil Azərbaycan dövləti, ordu-su barədə çəkdiyi eskizlər, yazdığı məqalələr haqqında Saranskda kimlərsə yanında danışib, beləcə oradakı DTK-nın şöbəsinə bu məsələ çatdırılıb. Ola bilsin ki, danışdığı adamlardan kimsə həmin faktları eşitdikdə özünə qarşı təhlükə bilib bu barədə haralarasa məlumat verib.

İttifaq ölkələrinin müstəqilliyi ilə bağlı fikirləşənlər DTK üçün yerindəcə məhv edilməli adamlar olduğuna görə, çox güman ki, onun haqqında geniş araşdırma aparılmayıb, hər hansı bir xəbərdarlıq edilməyib, birdəfəlik öldürülməsi əmri çıxarılıb.

İzi itirmək üçün isə batırlaraq öldürülməsi qərarı verilib. Kim bilir bəlkə də, DTK Nofəl kimi neçə gəncin hayatına beləcə qəsd edib. Çünki agentura şəbəkəsi gecə-gündüz çalışırdı və hər bir fərd haqqında məlumat toplanırdı.

Amma bütün bunların hamısının əbas olduğu aydın oldu. Nofəlin öldürülməsindən cəmi 13 il sonra Azərbaycan müstəqil dövlətə çevrildi. Elə Nofəl yaşında olan insanların fədakarlığı nəticəsində...

Dilqəm Əhməd